

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ З ВИРОБНИЦТВА БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

Назукін М.Ю.,

аспірант, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

- ▲ У статті досліджено стан розвитку галузі виробництва будівельних матеріалів, проведено аналіз наявності будівельної сировини в Україні. Визначені проблеми функціонування та перспективи розвитку підприємств з виробництва будівельних матеріалів.
- ▣ Потенціал, сировинна орієнтація, споживча орієнтація, фактори.

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ПО ПРОИЗВОДСТВУ СТРОИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ

Назукин М.Ю.,

аспирант, ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»

- ▲ В статье исследовано состояние развития отрасли производства строительных материалов, проведен анализ наличия строительного сырья в Украине. Определены проблемы функционирования и перспективы развития предприятий по производству строительных материалов.
- ▣ Потенциал, сырьевая ориентация, потребительская ориентация, факторы.

CONDITION AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT FOR COMPANIES MANUFACTURING CONSTRUCTION MATERIALS

Nazukin M.Yu.,

PhD student, SHEI "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman"

- ▲ Article examines situation with development of the construction materials industry, analyses availability of construction materials in Ukraine. Issues and prospects of development for enterprises producing construction materials are identified.
- ▣ Potential, raw materials orientation, consumer orientation, factors.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Промисловість будівельних матеріалів разом із будівництвом та проектними й дослідними організаціями утворюють будівельно-індустріальний комплекс (БІК) України, який через свою специфічність нерозривно пов'язаний з усіма галузями матеріального виробництва та обслуговування населення.

Динаміка розвитку БІК впливає як на макропоказники країни (зростання валового внутрішнього продукту, доходів бюджетів усіх рівнів тощо), так і на рівень добробуту домогосподарств. Необхідний розвиток капітального будівництва, утримання на належному рівні вже існуючих об'єктів, забезпечення населення житлом, розбудова соціальної інфраструктури – усі ці завдання можуть бути вирішені лише через випереджаючий розвиток промисловості будівельних матеріалів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемами дослідження промисловості будівельних матеріалів займалися багато вчених, серед них: Борейко В.І., Канак Й.В., Крупка Я.Д., Острозька О.А., Романчук А.Л. та інші.

За результатами дослідження в працях Канака Й.В. узагальнені висновки, що вивчення особливостей галузі, технології та організації виробництва дає змогу правильно організувати облік, орієнтувати його на кінцеві результати діяльності підприємств та потреби управління. Особливе місце в системі управління належить внутрішньогосподарському (управлінському) обліку, організація якого залежить від галузевих особливостей підприємств, їхньої структурної та організаційної побудови, а також технологій, які використовуються у виробництві.

Борейко В.І. вважає, що у перспективі розвиток галузі промисловості будівельних матеріалів пов'язаний з реконструкцією технічної бази, подальшим впровадженням механізації та автоматизації технологічних процесів, розширенням випуску нових

будівельних матеріалів: легких та економічних великомірних конструкцій і виробів поліпшеної якості. Важливим напрямом є також комплексне використання сировини, більш широке залучення матеріалів супутнього видобутку та вторинної сировини, неухильне підвищення якості виробів для будівництва. Географія розміщення підприємств будівельного комплексу має вдосконалюватись з урахуванням подальшого комплексного розвитку економічних районів і областей України та повного забезпечення обсягів будівельно-монтажних робіт [1, сс. 70–71].

Романчук А.Л. розробила систему узагальнюючих заходів, проведення яких повинно «оздоровити» та сприяти подальшому розвитку промисловості будівельних матеріалів.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Проте реалії сучасного стану та динаміки розвитку підприємств з виробництва будівельних матеріалів на тлі уповільнення будівельної галузі потребують нових досліджень даної проблеми.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Метою статті є аналіз функціонування галузі виробництва будівельних матеріалів, оцінка факторів, що впливають на її стан, та окреслення перспектив її розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Промисловість будівельних матеріалів є базовою складовою будівельного комплексу (рис. 1), яка включає такі виробництва: видобуток і первинна

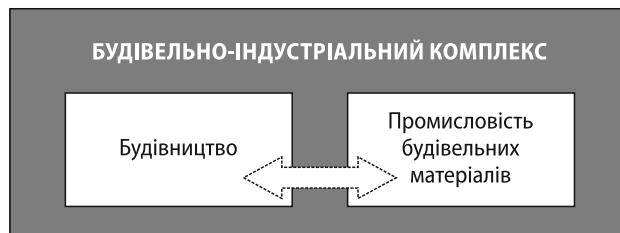

Рис. 1. Склад БІК України

обробка мінерально-будівельної сировини (піску, гравію, щебеню, побутового каменю та ін.); виробництво в'язучих матеріалів (цементу, вапна, гіпсу та ін.); виробництво стінових матеріалів (цегли, конструкцій, блоків та ін.).

Промисловість будівельних матеріалів розвивається під впливом двох чинників – сировинного і споживчого, що безпосередньо впливає на її географічне розміщення. Будівельні матеріали видобуваються та виробляються на підприємствах, розташованих в усіх областях України, проте переважна більшість підприємств тяжіє до районів індустріального будівництва. Серед них ключову роль відіграє виробництво цементу, збірного залізобетону і наповнювачів для бетону. Крім того, в різних регіонах країни освоєні родовища мінерально-будівельної сировини, яка є джерелом природних будівельних матеріалів [1, с. 66].

Україна в змозі забезпечити власні потреби в будівельній сировині, але при цьому має певний потенціал. Кількісні оцінки корисних копалин, які використовуються в промисловості будівельних матеріалів, та частку нерозроблених родовищ узагальнено на рис. 2.

Рис. 2. Запаси корисних копалин в Україні на 1.01.2010 р.*

*Джерело: побудовано за даними джерела: [3]

Таким чином, Україна має величезний потенціал у видобутку будівельної сировини, здебільшого родовища розроблені менше ніж на половину. Лише родовища таких видів корисних копалин, як каолін вогнетривкий, розроблені більше ніж на 70% та цементної сировини – більше ніж на 60%. При цьому низка виробництв промисловості будівельних матеріалів тяжіє до споживача, зокрема виробництво залізобетонних виробів і конструкцій та виробництво в'язучих матеріалів. Дана продукція меншою мірою залежить від організації та витрат транспортування, ніж сировина. Тому, як правило, такі підприємства розташовуються в зоні комфорту споживачів.

Отже, зважаючи на роль сировинного і споживчого факторів, розрізняють дві групи галузей виробництва будівельних матеріалів: переважно сировинної орієнтації (виробництво цементу, азбестоцементних і шиферних виробів, вогнетривів, скла, керамічних труб, вапна тощо); переважно споживчої орієнтації (виробництво бетону, залізобетонних виробів і конструкцій, м'якої покрівлі тощо) [1, с. 67].

Під час вивчення економічного стану промисловості будівельних матеріалів для отримання повної та систематизованої інформації слід чітко визначити основне коло показників, на які необхідно звернути увагу. Для даної галузі такими є:

- 1) обсяги випуску продукції;
- 2) частка промисловості в загальному випуску продукції (ВВП);
- 3) обсяг реалізації продукції галузі;
- 4) питома вага будівельних матеріалів у товарообігу промислової продукції;
- 5) зв'язок із іншими галузями;
- 6) кількість підприємств, що функціонують у межах галузі;
- 7) рентабельність підприємств [4, с. 167].

В окремих випадках, щоб змалювати повну картину, яка спостерігається в досліджуваній

галузі, слід зазначити показники поєднати і відстежувати існуючий зв'язок між ними. Порівняння динамічних змін обсягу виробництва всієї промисловості, виробництва будівельних матеріалів та будівельного комплексу, який є основним споживачем продукції досліджуваної галузі, узагальнено на рис. 3.

Динаміка розвитку галузі промисловості будівельних матеріалів характеризується вищими показниками від промисловості в цілому (крім 2009 року) та від динаміки обсягу виконаних будівельних робіт. При цьому, починаючи з липня 2008 року, спостерігається негативний вплив світової фінансової кризи на розвиток будівельної галузі, що спричинило скорочення споживання та, відповідно, виробництва будівельних матеріалів. У 2010 році підприємства із випуску будівельних матеріалів відновлюють втрачені можливості, збільшуючи обсяги виробництва продукції та наздоганяючи значення індексів обсягів промислової продукції, а в 2011 році – їх випереджаючи. Не менш важливою характеристикою результативності підприємств є обсяг продажу (реалізації) виробленої продукції, оскільки саме на цій стадії формується дохід, що є фундаментом визначення фінансового результату (прибутку), а отже, і економічного розвитку галузі (рис. 4). Отримані дані свідчать про скорочення частки реалізованих будівельних матеріалів у загальному обсязі реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) України, що вказує на спадаючий платоспроможний попит на продукцію галузі. При цьому в 2011 році частка реалізованих будівельних матеріалів стабілізувалася на рівні 2010 року й становила 2,6%.

Хоча абсолютне значення вартості проданих товарів сягає 35 198,6 млн грн у 2011 році, є максимальним протягом 2007–2011 рр. Лише у кризовий період (2009 р.) обсяги реалізації суттєво скоротились (на 30%), але їхня частка у загальному розмірі товарообігу не зазнала суттєвих

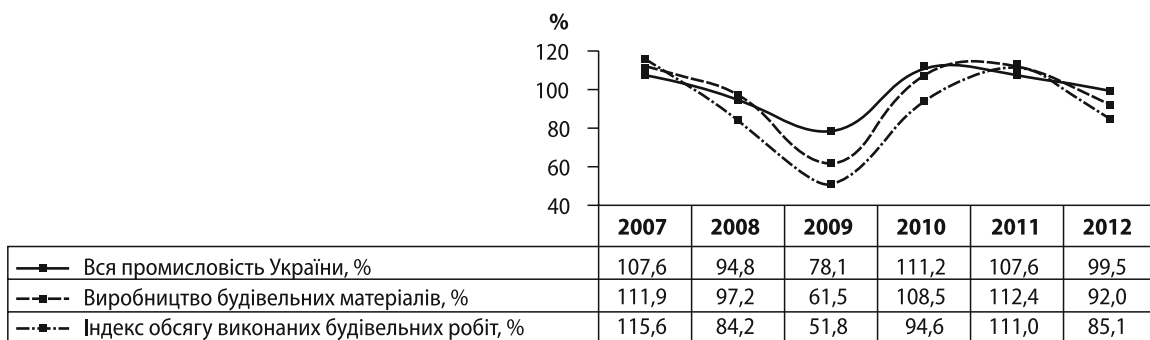

Рис. 3. Порівняння індексів усієї промисловості України з виробництвом будівельних матеріалів і обсягом виконаних будівельних робіт*

* Джерело: побудовано за даними Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.org/uk/>

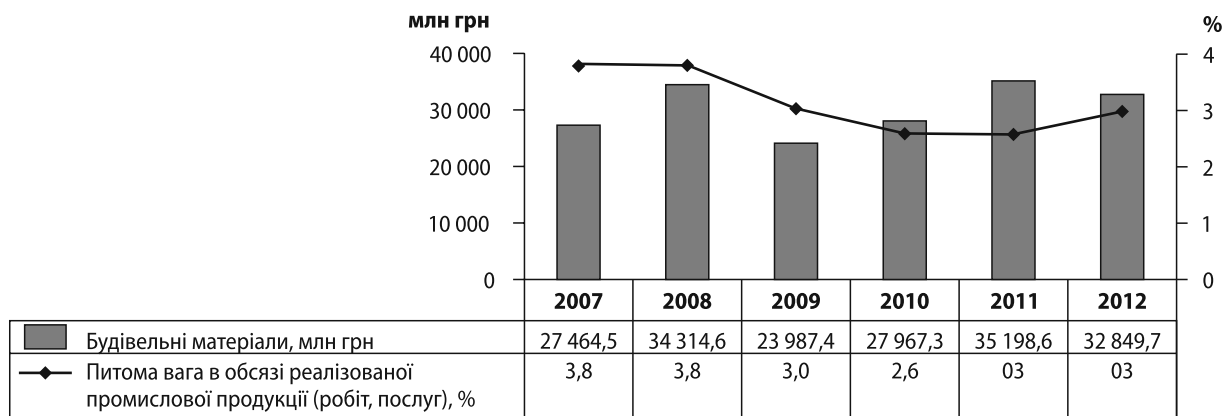

Рис. 4. Обсяг реалізованих будівельних матеріалів та його частка в загальному обсязі реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) України протягом 2007–2011 рр.*

*Джерело: побудовано за даними Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.org/uk/>

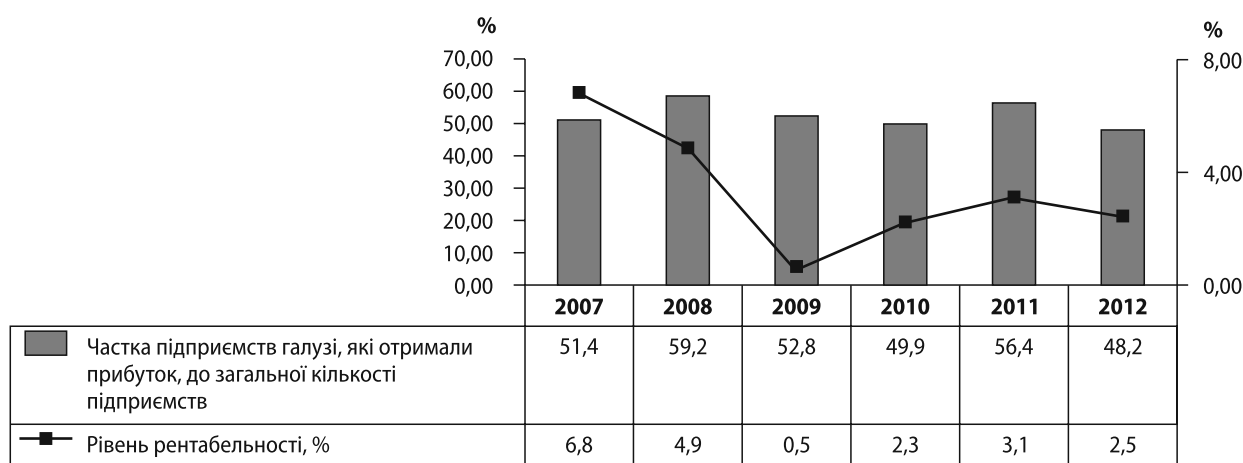

Рис. 5. Співставлення частки прибуткових підприємств галузі та рівня рентабельності операційної діяльності підприємств з виробництва будівельних матеріалів України*

*Джерело: побудовано за даними Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.org/uk/>

скорочень (–0,8 в.п.). Тобто на тлі загального економічного спаду в цей період їхня питома вага становила 3,0% – більше ніж у 2010–2011 роках – на 0,4 в.п.

Привабливими факторами збільшення кількості підприємств у тій чи іншій галузі є простота проникнення та достатньо високий рівень прибутку. Проведені дослідження вказують на позитивну економічну ситуацію в галузі, але це поверхнєве враження (рис. 5).

Адже за даними статистики у 2011 році, 56,4% (у 2010 р. – 49,9%) підприємств даної галузі за результатами своєї діяльності отримали чистий прибуток, а решта (43,6%) були збитковими. При цьому рівень рентабельності операційної діяльності, починаючи з 2010 року, зростає і досяг в 2011-му 3,1%, що вдвічі нижче за показник 2007 року (6,8%). Такі значення результативності діяльності підприємств із випуску будівельних матеріалів свідчать про існування низки проблем, що потребують подальшого розв’язання.

Так, опитування 30 провідних підприємств із випуску місцевих будівельних матеріалів Києва виявило найбільш проблемні аспекти, так звані «вузькі місця» їхньої діяльності (табл. 1).

Отже, найбільш негативними факторами для підприємств промисловості будівельних матеріалів є недостатня кількість власних фінансових ресурсів, тиск з боку контролюючих органів та відмова банків у кредитуванні. Вплив цих факторів необхідно враховувати під час розробки стратегічних планів та проведення відповідного аналізу.

Подальший розвиток підприємств-виробників будівельних матеріалів неминуче пов’язаний із включенням у господарський обіг дедалі більшої кількості природних ресурсів та збільшенням навантаження на навколишнє середовище. Використання природних багатств повністю залежить від рівня розвитку цих підприємств і, навпаки, наявні природні умови й ресурси істотно впливають на розвиток підприємств-виробників будівельних матеріалів, прискорюючи або сповільнюючи його [2, с. 73].

ОЦІНКА ОСНОВНИХ ФАКТОРІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ПРОМИСЛОВОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ЗА 2011 РІК (М. КИЇВ)

Таблиця 1

ФАКТОРИ	ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ	ПИТОМА ВАГА, %
Політичні	Перманентна зміна податкового законодавства	16,33
	Тиск із боку контролюючих органів та адміністрації	38,91
Фінансово-економічні	Високий банківський відсоток	22,14
	Відмова банків у кредитуванні	31,69
	Недостатня кількість власних фінансових ресурсів	52,36
	Недостатня кількість обігових коштів	14,6
	Низький рівень платоспроможності замовників	25,12
Виробничо-технологічні	Фізичний та моральний знос обладнання	11,37
	Високі ціни на енергоносії та нафтопродукти	10,54
	При використанні основних фондів враховуються законодавчі екологічні обмеження	11,98

Висновки

Промисловість будівельних матеріалів включає виробництво стінових матеріалів, цементну промисловість, видобуток і первісну обробку мінерально-будівельних матеріалів, склоробну промисловість, виробництво облицювальних, оздоблювальних матеріалів та санітарно-технічних виробів.

Оскільки промисловість будівельних матеріалів розвивається під впливом таких чинників, як сировинний та споживчий, то розміщення її суб'єктів визначається саме обсягами будівельно-монтажних робіт за економічними районами та наявністю сировини. До галузі сировинної орієнтації відносяться первинна обробка природних та виробництво первинних будівельних матеріалів (цементу, цегли), а до галузі споживчої орієнтації – виробництво вторинних будівельних матеріалів (бетону, залізобетонних виробів і конструкцій тощо). Найпотужнішими центрами промисловості будівельних матеріалів є Київ, Харків, Одеса, Дніпропетровськ, Кривий Ріг, Запоріжжя, Донецьк, Маріуполь. Географія

розміщення підприємств будівельного комплексу має вдосконалюватись з урахуванням подальшого комплексного розвитку економічних районів і областей України та повного забезпечення обсягів будівельно-монтажних робіт.

Перспективи подальшого дослідження

Підбиваючи підсумки проведених досліджень, можна зазначити, що стан промисловості будівельних матеріалів на сьогодні характеризується збільшенням обсягів виробництва, зростанням цін на будівельну продукцію, низькою рентабельністю підприємств і нестабільністю економічної ситуації. Це пов'язано з низькою

проблем, які потребують термінового вирішення, а саме: зниження витратомісткості продукції, оптимізації територіального розміщення підприємств із виробництва будівельних матеріалів, реструктуризація збиткових підприємств, впровадження нових інформаційних технологій тощо.

До найбільш негативних факторів для підприємств промисловості будівельних матеріалів віднесено недостатню кількість власних фінансових ресурсів, тиск із боку контролюючих органів та відмову банків у кредитуванні. Вплив цих факторів необхідно враховувати під час розробки стратегічних планів та проведення відповідного аналізу.

В цих умовах правильна організація внутрішньогосподарського обліку повинна допомагати керівництву підприємств знаходити шляхи мобілізації резервів, контролювати рентабельність операційної діяльності, приймати своєчасні й обґрунтовані управлінські рішення.

1. *Борейко В.І.* Перспективи виробництва будівельних матеріалів в Україні [текст] / В.І. Борейко, М.Ю. Прутула // Збірник наукових праць. Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. – 2011. – Випуск XVII, №4. – С. 64–71.
2. *Гахович Н.Г.* Стан і проблеми екологізації промислового Виробництва [текст] / Н.Г. Гахович // Економіка України. – 2008. – №4. – С. 73–81.
3. *Промисловість України* [стат. зб.] / [за ред. Л.М. Овденко]. – К.: Держ. комітет статистики України, 2010. – 302 с.
4. *Романчук А.Л.* Оцінка сучасного стану промисловості будівельних матеріалів: «вузькі місця» та перспективи подальшого розвитку [текст] / А.Л. Романчук // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТУ. – 2012. – №1. – С. 165–172.
5. *Цепенюк Н.* Стратегічні пріоритети розвитку промисловості будівельних матеріалів регіону [текст] / Н. Цепенюк // Галицький економічний вісник. – 2011. – №1 (30). – С. 123–127.
6. *Офіційний сайт Державного комітету статистики України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

1. *Boreyko V.I.* Prospects of the construction materials production in Ukraine [text] / V.I. Boreyko, M.Yu. Prytula // Collection of scientific works. Issues of efficient use of socio-economic and natural resources of the region: financial policy and investment. – 2011. – Issue XVII, №4. – P. 64–71. [in Ukrainian]
2. *Hahovych N.G.* Situation and issues of ecologization of industrial production [text] / N.G. Hahovych // Economy of Ukraine. 2008. – №4. – P. 73–81. [in Ukrainian]
3. *Industry of Ukraine* [art. coll.] / [ed. L.M. Ovdenko]. – K.: State Statistics Committee of Ukraine, 2010. – 302 p. [in Ukrainian]
4. *Romanchuk A.L.* Assessing current situation of the construction materials industry, "bottlenecks" and prospects for further development [Text] / A.L. Romanchuk // Bulletin of Chernivtsi Trade and Economics Institute KNTU. – 2012. – №1. – P. 165–172. [in Ukrainian]
5. *Tsepenyuk N.* Strategic priorities for development of the construction materials industry of the region [Text] / N. Tsepenyuk // Galician Economic Journal. – 2011. – №1 (30). – P. 123–127. [in Ukrainian]
6. *Official website of the State Statistics Committee of Ukraine* [electronic resource]. – Mode of access: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian]

Дата подання рукопису: 11.06.2013 р.